

5. 8. A betegség mi vagyunk

/A nyelv/ tünet: amely tükröz bennünket.

1985/1/38

Lőrincz László

A fenti 48 idézetet mindössze nyolc számból válogattam. Mivel ezeken kívül kevés számot ismerek, biztosan sok fontos dolog elkerülte figyelmemet, számos ugyanezen számokból vett szemelvényt pedig /kb. 20 db./ a rövidség kedvéért hagytam el.

"AZ ÜGY ÉRDEKÉBEN"

/Részletek egy hosszabb beszélgetésből Pikó Andrással
az Érdekképviselői Tanácsról/

K: A Gondolatjel történetének talán legválságosabb, szerkesztő nélküli pillanatában, 1985 elején, a munkatársi gárda összejövetelén ezt mondtad: "Minden elitgárdában él a vágy: meg kell csinálni a nagy bulit. ... A mi nagy bulink: a diáksparlament volt. Azért mentünk oda, hogy "a hatalom kimutassa a foga fehérjét." Ezt teljesen Ez teljesen nihilista álláspont: legyen egy sikeres bukás. Nem tudtuk, hogy miért megyünk oda. ... Nem érzem az egésznek a hátterét, nincs eredménye annak, amit csinálok." Ilyet azt hiszem még sohasem csináltunk, nyilvánosságra hozzuk egy magánbeszélgetés részletét. Az elitizmussal szembenéztél a Galamb Györggyel írt dolgozatokban, most nézzük a többi.

V: Az állításban benne volt a rengeteg kellemetlen tapasztalat egy helyben tpporgás a HKR ügyében. A parlament előtti megbeszéléseken a cél sokak számára egy jó balhé volt, itt már látszott a voluntarizmus, de ezt a diáksparlament sikere után elfelejtettük. Ebben a 7 emberben "nagy hit volt", most már semmi akadálya, hogy megváltoztassuk az egészet, aztán rá kellett jönnünk, hogy ennek rengeteg akadálya van. Két héten belül heten maradtunk. Persze a tekintély, a diáksparlament holdudvara végig kísért bennünket, amit elértünk, egyedül ennek köszönhattuk, hogy ezt azok, akikkel tárgyaltunk, nem felejtették el.

K: Mi volt a néhány héttel ezelőtti Kari Gyűlésen?

V: A megjelentek száma kb. 30-35. 7-8 érdeklődő tanár, az Érdekképviselői Tanács 7 tagja, a KISZ képviselőjében néhány ember, néhány érdeklődő. Meg kellett csinálni azt az önfelosztató- újra összegyűlő eljárást, amit 1 éve, csak most sokkal megalázóbb volt. A KISZ jóval inkább ügyének érezte a HKR felkarolását, mint a jelenlévők. Jóval agilisabbak voltak, mint az Érdekképviselői

Tanács tagjai. Ennek sok oka van, a legfontosabb az, hogy a HKR szeptembertől a diákszervezetek legális formájává vált egy KISZ KB határozattal. A kar vezetésének is megszűnt minden ellenérzése. A helyzet komikuma az, hogy ekkora támogatást akkor kaptunk, amikor be kellett látnunk, hogy a HKR szabályzatán kívül más ügyeinket nem tudtuk véghez vinni.

K: Korábban gyanakodtak?

V: Ez kölcsönös volt. Mi gyanakodtunk minden, a mi véleményünktől eltérő gondolatra, s felülről ők is gyanakodtak. A 3 hét alatt elkészített szabályzat nem következő év májusában lép érvénybe, ha nem ilyen a légkör. Jellemző példa a következő: a dékán úgy képezte, hogy a szabályzat az ő és az ÉT személyes megegyezése lesz, mi a Kari Tanáccsal akartuk elfogadtatni, tartottunk attól, hogy egy személyes megállapodást bármikor fel lehet rugni. Minden rizikót ki akartak zárni ők is, mi is.

/.../

K: Az egy évvel ezelőtti diákparlamenten tehát a KISZ visszakozni kényszerült, menteni próbálta a menthetőt, s ez a mentés végülis megértésre talált az ellenkező táborban is...

V: Megértésre nem, nem, erre az ellenkező táborra egy határtalan önbizalom volt jellemző, az, hogy a KISZ lejáratódott, halódik, funkciótlanra vált: - mint ilyen szervezet, úgyszemint jelentéktelenné és lehetetlenné válik előbb-utóbb, ha nem nem is szűnik.

K: Mindenesetre a KISZ volt defenzióban és az ÉT hívei voltak agilisak, most viszont pont fordítva történt, az Érdekképviselői Tanács vonult vissza, s a KISZ volt agilis. Ez teljes átrendeződés. Miben látod ennek az okát?

V: Sok oka lehet. Az egyik nyilván a KISZ-en belüli fordulat. Ez a KISZ nem próbált fellépni, mint az egész egyetemi ifjúság képviselője, hanem mint egy öntevékeny csoportosulás, ami a hatalmi pozíciójánál fogva reális tényező. Ezt tudatosították magukban, ennek a folyamatnak a végén áll a Serkentő válasz, ahol magukat ténylegesen is az egyik öntevékeny csoportnak deklarálják.

K: Te úgy gondolod, hogy ez egy végérvényes folyamat?

V: Ez alkalmazkodás, ideiglenes állapot, megpróbálnak a realitásokhoz alkalmazkodni, egy picinyke csúsztatással, egy nagyon aranyos csúsztatással. Végülis tényleg kis csoport, ebben van valami magasztos, hogy öntevékeny csoport, s ha ezzel szélesebb körben rokonszenvet nem is tudtak ébreszteni, de azt a folyamatot, amiben az említett ellentábor hitt: az elhalást, ezt el tudták kerülni. A csúsztatás ott van, hogy politikai funkcióit és anyagi monopóliumát továbbra is megtartotta így jóval függetlenebb a többi csoportnál. Bebizonyosodott, hogy a karon nem szükséges fenntartania a tömegszervezet látszatát sem, legalitását nem a tagság nézete adja, hanem felülről kapja.

/.../

K: Éppen a felügyeletnél derül ki a csúsztatás: egyszerre deklarálják magukat öntevékeny csoportnak, azok egyikének, s egyszerre viselkednek koordináló csoportként, mint "első az egyenlők között". Ez végülis nagyon okos és reális politika volt a részükről.

V: Az ÉT-nál éppen ellenkezőleg történt; de nem az ÉT távolodott el a realitásoktól, hanem a realitások az ÉT-től. Az ÉT számára az egyetlen magára érvényesnek tartott realitás a diákszabvány volt. Ezt a hangulatot nem lehetett egy éven keresztül fenntartani, főleg nem úgy, hogy az ÉT közben alapvető hibákat is elkövet, mint a tájékoztatás elmulasztása. Sokkal inkább jelen voltunk a Kari Tanácson, mint a karon. A HKR ügye nem került be a szélesebb köztudatba. Sem az iskolakritikai előadássorozatot, sem a közélet feltérképezését, sem a politikai kultúra alapvető fogalmainak /demokrácia, érdek, képviselő, stb./ kiértékelését, sem az oktatók hallgatói véleményezési rendszerét nem tudtuk megvalósítani, pedig ezekkel közelebb kerülettünk volna azokhoz az emberekhez, akiknek az érdekeit képviseltük volna.

K: Az ÉT vagy nem tudta, vagy nem akarta visszahozni ezt az elvesztett realitást, én erre semmiféle lépést nem láttam. Nem tudott okosan politizálni.

/.../

V: Az, hogy nem politizáltunk okosan - lehet, hogy eretnecség lesz, amit mondom -, így van, de: nem találtuk meg a funkcióinkban a lényeges súlypontot, és ez abban fogható meg, amit nem csináltunk meg; ezt kellett volna: a kar életben bennmaradni, attól nem elszakadni. De úgy gondoltuk, hogy az első és legfontosabb a szabályzat, belevesztünk ebbe az ügybe.

/.../

A tényleges érdekképviselőt én lehetetlennek látom. Egyszerűen nincsenek ilyen érdekek, vagy ha vannak, akkor ésszerűbb és biztonságosabb más csatornán keresztül elérni ezeket a célokat. Viszont érdekképviselőt ott kell csinálni, ahol a döntéseket hozzák. A Kari Tanács végrehajtó szerv, a döntéseket a minisztériumban hozzák. Ott kellene egy ÉT, aminek egyetértési joga van.

K: Az egy évvel ezelőtti diákszabványt ez volt a legfontosabb követelése: az ÉT-nak legyen egyetértési joga minden diákokat érintő kérdésben.

V: Ez nem valósult meg. De sokra nem mennénk vele, a döntésektől távol vagyunk. Talán nagyobb lenne az ÉT presztízse. Olyan végrehajtó szervben, mint a Kari Tanács, amit rendeletileg utasítanak, ezeket a rendelkezéseket meg lehet vitatni, de visszautasítani nem okos dolog. Abban a függőségi viszonyban, amiben a kar van, nem az elutasítás a legcélravezetőbb politika.

K: A Galamb Györggyel közösen írt cikkekben megpróbáltatok megfogni ezt az említett ellentábort, most ugyanerre kérlek. Mi történt vele? Eltűnt? Átváltozott?

V: Két irányban is hiú a KISZ megváltoztatásához fűzött remény. Semmivel nem lett életképesebb ugyan, vagy csak amennyiben a hatalomgyakorlás berkeiben jóval agilisabb és racionálisabb politikát folytat, viszont abban sem hiszek hosszú távon, hogy ebből a stagnálásból a másik irányba, az elhalás irányába elindulhatna. Ehhez a másik rész felől kellene olyan hatások, amelyek kibillentenék ezt a stagnáló helyzetet, amint ez pl. egy pillanatra a diákpárlamenten megtörtént. Ilyen ellenerő jelenleg a karon nincs. Ez a második apály. Amit a cikkünkben az 1981 utáni apályról leírtunk, az most halmozottan jelentkezik, az akkori tapasztalatokkal együtt. Ez az ellentábor most szakmai feladatai felé fordult.

/.../

K: Olyan jelenség ez, mint a második gazdaság kialakulása a hiánygazdaságokban: benyomul azokra a nagy üres területekre, amelyeket az egyetemi oktatás szabadon hagy.

V: Ez szerintem egy tipikus vagy-vagy szituáció. A szakma vagy az agóra: vagy az egyikben van mozgás és intézmények, vagy a másikon. A kettő egyidejű kitűzésére még nem volt példa.

K: Az ÉT tagjai közül ki hogyan reagált arra a folyamatra, amit elmondta? A magatartásoknak milyen típusai alakultak ki?

V: Ez a rendszer nagyon vázlatos lesz. Az egyik típus indíttatásától jóval radikálisabb annál, mint ami megvalósult /megvalósulhatott/, ezeknél az embereknél a legnagyobb a kiábrándulás, bár lehet, hogy ez nem az, hanem visszatérés a realitásokhoz. Valami hasonló velem is lejátszódott. Ez a típus kudarcnak véli az ÉT működését, van aki kivonult belőle; lehet azt mondani, hogy ez már nem az én ügyem, lehet tudatos, következetes véleményt alkotni erről. A peszsimizmus különben általános az ÉT-on belül. Van egy olyan típus, amelyik alkalmazkodni próbált a politikai játékszabályokhoz, ennek a típusnak köszönhet, hogy lett szabályzat, de hát itt átfedések vannak, van aki az előbbi csoportba tartozik, mégis a tárgyalások legagilisabb résztvevője volt, hosszú ideig. Van egy olyan típus, amely egyik csoporthoz sem sorolható mivel nem volt kialakult véleménye, hivatalnoki kötelességtudással, de esetlegesen vett részt a vitákban, semleges volt az ügyvel szemben, s a legvégén ez a kétségbeesésbe, önmegtagadásba fordult, megpróbálta megúszni a dolgot. Általában a végén már senki nem csinált semmit esetleg eljárunk az összejövetelekre.

A munka nem volt megszervezve. Alig tudok néhány olyan esetet, amikor mind a heten összegyűltünk, volt amikor csak hárman jelentünk meg. Egy soha meg nem beszélt, de szerencsésen összejött váltógazdálkodásban csináltuk.

K: Arról a kérdésről, hogy mi a teendő?, milyen álláspontok voltak?

V: Számomra az nyilvánvaló volt, hogy senki sem fog elvállalni még egy évet. Végül két ember mégis fontolgatta ezt. A közmegegyezés az volt, hogy önkritikusan fel kell tárni az okokat, ami miatt az ÉT nem mondható sikeresnek; a tisztességes befejezés volt a cél. Ez úgy-ahogy, realizálódott a beszámolóban. Vita volt arról, hogy keressünk-e magunk helyett új tagokat az ÉT-ba. Egyik része ezt megtette, a másik része erre nem volt hajlandó. Én úgy gondolom: nem akarok egy olyan szerencsétlen évet okozni senkinek, mint az enyém volt, mert ha elmondom, hogy ez az egész hogyan működik, akkor fanatikusnak vagy gyengeelméjűnek kell lenni ahhoz, hogy ezt valaki elvállalja.

K: Ha valamilyen külső és belső kényszer hatására mégis csinálod csinálnod kellene, hogyan csinálnád?

V: Az csak nevében lenne ÉT. Beletartozna az érdekképviselő is, de ez iránt erős szkepszissel viseltetnék, s a tényleges érdekképviselő helyett, ami lehetetlen, megpróbálnám - nem voluntarista módon - kialakítani a HKR biztos bázisát. Ez a tudati tisztázás útja. Érdektudat, demokráciatudat. Ez "politizálásnak" minősülne, még ha ezt nem is tartanám annak. Ehhez még négy olyan emberre lenne szükség, aki ugyanezt gondolja. Azt hiszem, négy ilyen ember nincs a karon. Ha megválasztanak egy új ÉT-ot, annak a helyzetét kilátástalannak ítélem, katasztrófálisnak.

K: Miért?

V: Ezt a Kari Gyűlés tapasztalata után mondom, az eddigiek az az előtti helyzetre is érvényesek. Az ez után kialakult helyzet, amiben a KISZ megpróbálja életben tartani a HKR-t, patrónusa lenni, olyan viszonyhoz vezet, amely a párt és a szakszervezet társadalmi viszonyát képezné le kari szinten, ezt nem a jogokra értem, hanem a személyes ismeretségek hálójára. Ha ez létrejönne, az ÉT elvesztené a függetlenségét, másrészt fennállna a veszély, hogy az ÉT nem tudna újra maga mögé állítani a kar többségét, még nagyobb lenne a kiábrándulás, ami után ez a forma reális érdekek fölmerülésekor már eleve lejáratódna. Ez a függőség megakadályozza az egyedül lehetséges utat, amit kifejtettem.

Azokkal főleg nem értek egyet, akik azért akarják a HKR-t fenn tartani, hogy a gondolata éljen tovább. Szerintem egy ilyen HKR léte többet árt, mintha megszűnne. Ha létrejönne egy annál jobb helyzet, mint a diákpárlamenten volt, azok a követelések nem biztos, hogy szervezeti formát fognak maguknak követelni, mivel egy ilyen HKR léte elriasztana ettől. Ha mégis szervezett formát igényelnének, akkor nem ez lenne az. Ezt a HKR-t föltölteni reális tartalmakkal, ezt elképzelhetetlennek tartom, vagy az az én értelmezésemben nem lehetne érdekképviselő.

K: Mit tennél, ha mégis egy ilyen HKR-be csöppennél?

V: Két út lehetséges: megpróbálni olyan radikálisan politizálni, s ezt a többiekre is átsugározni, hogy ettől a veszélytől megmeneküljön a HKR. Fölrobbantani minden patermalista viszonyt a KISZ-szel. A másik - ami elképzelhetetlen számomra, mert morálisan elfogadhatatlan - szétrobbantani belülről azt az ügyet, amire két éve fel esküdtem.

K: Leírnád azt az informális politikát, a modelljét, amelyről beszéltél?

V: Aki nem vesz részt ebben, szerintem az elképzelni sem tudja. Az emberre rákényszerítik azt, hogy hazudjon. Az alapvető követelmény, hogy soha ne árulj el a távolabbi célokat. A másik: próbálj meg kompromisszumot kötni, engedj a céljaidból és legyél naiv. Fölkeresed a befolyásos támogatót. Itt előadod a dolgokat, a lehető legbizalmasabb légkörben, beráti beszélgetésről van szó, tehát nem hivatalos. A koreográfia ez: te tanácsot szeretnél kérni, ő ezt elvállalja, s kifejtí az aggályait. Semmire sem fog nemet mondani, az ügygel magával egyetért, de a megvalósítás körül vannak kisebb problémák. Elmondja, hogy a kar belső berkeiben milyen fogadtatásra fog ez az ügy találni. Ezen elszörnyülködsz, holott mindezt te is tudod. De az elszörnyülködés kell a segítségkéréshez. S ezzel elindul a személyes tárgyalások sora.

Ha a javaslatod elutasítják, egyetlen választások marad, fölvonultatni az arzenálot, ezen ő fog meglepődni, bár jól tudja, hogy ez az arzenál létezik, s megteszi az első lépést az új kompromisszum felé. Már hyertél egy kicsit. Jó, jó, de... Közben mások elkezdik a vezetőnél verni az asztalt, hogyan engedhet meg ilyesmit! Az esélyek újra változnak, jön a megállapodás, ami nem nagy herélés, de azért herélés. Ez persze már rég nem az, amiben az ÉT-csal megállapodtatok, ott te opportunista vagy, de az ÜGY ÉRDEKÉBEN végül a többiek is elfogadják. Az állami vezetéssel tárgyal, a gyerekek különben is jót akarnak, stb. - mindenki jót akar. S ez még mindig csak személyes megállapodás, ezt még legalizálni kell a Kari Tanácsban. Személyes támogatókat kell szerezni, föl kell készülnöd, ha elég jól informált vagy, tudod, kik azok, akiket megnyerhetsz az ügynek. Ismerned kell a különböző oktatói csoportokat. Ez persze majdnem mindig kiismerhetetlen. Személyes HKR-tapasztalomban a segítségkérés és a segítségnyújtás is teljesen őszinte volt, ám a koreográfia megegyezik a fent leírttal.

/.../

K: Most az informális politika nyelvéről szeretnék kérdezni.

V: Nem hiszem, hogy elbagatellizálnám: jóval több a feltételes mód és sokkal kevesebb az állítás. Az egész kommunikáció egyáltalán nem egyértelmű, egy állítás mögé oda sorakozik még 6-7, amit bármikor be lehet vetni. Ha nem egyezik a véleményed, akkor ezt személyes hibának mondják, szentelen vagy; ha túlzottan ragaszkodsz az alveidhez, akkor kompromisszumképtelen vagy, destruktív vagy, nem vagy jó ember.

K: A hallgatók hogyan viszonyultak az ÉT-hoz?

/.../

K: Mit jelent itt a nihilista álláspont?

V: Olyan mentalitást, amely bekalkulálja a hatalom elutasítását, a tehetlenséget, ez a "sérelemi politika" jellemzője, nyilvánvaló, hogy tehetetlenek vagyunk a "hatalommal" szemben, de próbálkozunk, és itt megáll a gondolkodás. A parlament előtt senki sem tudta, hogyan fog működni az ÉT, ha megvalósul. Ezen senki sem gondolkodott. Az előző megbeszéléseken sokszor elhangzott ez a destruktív álláspont: lejártni a hatalmat, lejártni a KISZ-t. Perzse ez nagyon hálás álláspont. Én is hatása alatt voltam egy ideig. Ebben nem vagy kompromisszumköteles, nem kell koncepció, vagy ha azt csinálsz, akkor elfogadhatatlan legyen, és ebben már benne van a kukás is. Ez hálás és öngerjesztő folyamat: ez erőt ad az újabb menethez, itt Robin Hood lehetsz, ez a kis megdicsőülések útja. De ez hamis moralitás, ami ebben van, a bukás szépsége és a "de azért mindent megtettünk" tudata, ennek nincs reális alapja. D Galamb ezt etikai önfelmutatásnak nevezte.

K: Te sem a kompromisszumos politikát, ami informális hálóba bonyolódik, se a sérelemi politikát nem ítéled reálisnak. Akkor mit ítélsz annak? Már utaltál erre, de csak felszínesen.

V: A sérelemi politikának a céljait nem tudom elfogadni, az szinte nincs is. Ha kellő nyomást gyakorlunk, bizonyos dolgok keresztülvihetők a "hatalommal" szemben /nem tudom őket, a "hatalmat" megnevezni, ez is furcsa dolog/, de csak ha következetesek vagyunk, bár a bukás veszélye így is fönnáll. De ha ez bekövetkezik, akkor azt eredménytelen kísérletnek kell értékelnem, nem sikernek, ahol a "hatalom kimutatta a foga fehérjét". De ezt a következetességet vállalni veszélyes dolog, és ezzel nem mondtam túl sokat. Következetei magatartással nem kell belénkényszerülnünk az informális politikába, mi kényszeríthetjük "őket" egy másfajta nyilvános politikára, én ezt így gondolom, lehet, hogy idealista vagyok. Ez nem kompromisszumellenesség, az gondolom világos.

A sérelemi politika is olyannak indulhatott, mint amit én itt előadtam. A sorozatos kudarcok lehet, hogy sérelemi politikát hoznak létre. Az informális politikába való bekapcsolódás viszont nem jelent-e kishitűséget, azt hogy "ebben a helyzetben nekem úgyis engednem kell?" Ez eleve feladást jelent.

Takács József